

Hep Kavgaydı Yaşamımız...

Sara Aktaş

Kürdistan Kadın Hareketinin
Direniş Bağlamları ve "Önce
Kadınları Vurun" Düsturu

Kibriye Evren

Hakikatin Kalbinin Attığı Her
Yerde Özgür Basın Var

Heval Arslan

Bu Kavga Devam
Ediyor

Zilan Aydın

Suriye ve İnsancıl Hukuk

Didem Yılmaz

Edebî Eserlerde Kadın -1

İÇİNDEKİLER

- 1** Kürdistan Kadın Hareketinin Direniş Bağlamları ve
“Önce Kadınları Vurun” Düsturu
Sara Aktaş
- 8** Hakikatin Kalbinin Attığı Her Yerde Özgür
Basın Var
Kibriye Evren
- 12** Bu Kavga Devam Ediyor
Heval Arslan
- 14** Suriye ve İnsancıl Hukuk
Zilan Aydın
- 19** Edebî Eserlerde Kadın -1
Didem Yılmaz

Kürdistan Kadın Hareketinin Direniş Bağlımları ve “Önce Kadınları Vurun” Düsturu

Sara Aktaş-5 Ocak 2025

Kürt Kadın Hareketi, “çifte ezilmişlik” (etnik ve cinsiyet temelli) perspektifiyle hem ulusal özgürlük hem de toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini aynı potada birleştirmiş, 1990’lardan itibaren giderek gelişen öz örgütlenmeleri ile radikal bir yapıya kavuşmuştur

Tarih boyunca dünyanın farklı coğrafyalarında kadınlar, devrimci direniş hareketlerinin vazgeçilmez aktörleri olmuştur. Rus Devrimi’nde Bolşevik kadınların işçi grevlerini örgütlemesi, Çin Devrimi’nde köylü kadınların gerilla mücadelesine katılımı, Vietnam’da Ulusal Kurtuluş Cephesi’nin hem cephede hem de lojistik alanda kadınların omuzlarında yükselmesi, bu etkin varlığın çarpıcı örneklerindendir. İspanya İç Savaşı’nda cumhuriyetçilerin saflarında savaşan kadın milisler “Milicianas” adıyla simgeleşmiş, Latin Amerika’da Sandinista (Nikaragua) ve Tupamaros (Uruguay) hareketlerinde de kadınlar, ideolojik formasyon ve örgütlenmede kritik roller üstlenmiştir. Afrika’daki bağımsızlık mücadelelerinden (Cezayir, Angola, Mozambik) Filistin, İran ve benzeri örneklere kadar kadınlar, devrimin sosyal dokusunu örmüş, moral ve motivasyon kaynaklarını diri tutmuştur.

Bütün bu deneyimlerde kadınlar, yalnızca “destek gücü” değil, ideolojik, diplomatik ve pratik alanlarda hayati görevler üstlenen kurucu unsurlar olarak öne çıkmıştır. Ancak bu çok yönlü katılım, egemen rejimlerin “önce kadınları vurun” sözüyle ifadesini bulan stratejik saldırılar düzenlemesine de yol açmıştır. Baskıcı yönetimler, kadınların aileden başlayarak toplumsal hafızayı ve direnişin ruhunu taşıdığı; genç kuşaklara devrimci bilinci aktardığı ve uluslararası desteği örgütlediği gerçeğinin farkındadır. Dolayısıyla kadınları hedef alarak, bir bütün olarak bu devrimci hareketleri uzun vadede çökertmeyi hedeflemiş ve bu amaçla kirli savaş

politikalarını (işkenceler, infazlar ve faili meçhul bırakılan suikastlar) çok yönlü olarak hayata geçirmişlerdir.

Dolayısıyla kadınların, devrimci hareketlerde birden fazla boyutta öncü roller üstlenerek etkinlik göstermesi, kültürel ve ideolojik hafızanın taşıyıcısı konumunda olmaları ve toplumun politize olmasında oynadıkları roller hayati olmuştur. Dahası yalnızca cephe gerisinde değil cephenin öncülüğünde de üstlendikleri roller devrimci mücadelelerin kaderini belirleyebilmiştir. Bu bakımdan kadınların devrimci mücadelelerde üstlendikleri çok katmanlı roller, baskıcı ve ataerkil yapılar nezdinde “iki kat tehlike” algısı oluşturmuştur. Bir yandan mevcut siyasi otoriteyi, öte yandan patriyarkal düzeni sarsan kadınların sesi, genellikle suikastlar ve sistematik baskılarla susturulmaya çalışılmış; öncü kadınların katledilmesi, toplumsal direnişte psikolojik bir yıkım yaratma ve “hareketin belkemiğini kırmak” gibi bir ana amaç çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Dünya kadın mücadelelerinin tarihsel bağlamları içinde en çarpıcı örneklerden biri Kürdistan’daki Kürt kadın hareketidir. Kürt kadınların hem cinsiyetlerinden hem de ulusal kimliklerinden ötürü yürüttükleri mücadele, olağanüstü zorlu koşullarda şekillenmiştir. Kadınların Kürt hareketi ve halkı üzerinde belirleyici ve dönüştürücü bir etkisi olmuş, halk mücadelesinin bir diğer adı kadın özgürleşme mücadelesi olmuştur. Ancak kadınların Kürt Özgürlük Hareketi içinde özneleşmesi; toplumsal cinsiyet rollerini devrimsel bir biçimde dönüştürmesi öyle kolay gerçekleşmemiştir. Kürt Özgürlük Hareketinde yeni ve mücadeleciler bir kadın öznelliğinin oluşmasında Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan’ın çok önemli ve ön açıcı bir rolü olmuştur. Kürt kadınların özgürlük arayışlarının gelişmesi, bir kadın kurtuluş ideolojisi perspektifinin oluşması ve siyasal alanda özneleşmeleri bizzat Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan’ın analizleri ve önerileri sonucu gerçekleşmiştir. Böylece ulusal kurtuluş mücadelesi dinamiği içinde doğan fakat günümüzde dünyanın en radikal ve örgütlü kadın hareketlerinden biri olarak kabul edilen Kürdistan Kadın Hareketinin, siyasal alandaki mücadelesi erk ve erkeklığe karşı bir meydan okumaya dönüşmüştür. Bin bir emek ve fedakarlıkla geçen Kürt kadınların özgürlük yolculuğunun ilk çıkışı 12 Eylül 1980 darbesiyle Diyarbakır cezaevinde zulümle sınanmıştır. Sakine Cansız ve yoldaşları Diyarbakır 5 No’lu Cezaevi’nde vahşi işkenceler karşısındaki kararlı tutumlarıyla bir direniş ahlakının temellerini atmışlardır. Bu direniş ahlakı günümüze kadar güçlenerek bir geleneğe dönüşmüştür; Kürt kadınlar hem sömürgeci güçlerin şiddetine karşı hem de toplumsal kalıplara, aileye, cinsiyet rollerine ve içinde buldukları siyasal zemindeki eril zihniyete karşı kesintisiz bir mücadele sergilemeye devam etmişlerdir. Dolayısıyla Kürt Kadın Hareketi, “çifte ezilmişlik” (etnik ve cinsiyet temelli) perspektifiyle hem ulusal özgürlük hem de toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini aynı potada birleştirmiş,

1990'lardan itibaren giderek gelişen öz örgütlenmeleri ile radikal bir yapıya kavuşmuştur. Bu çerçevede sadece radikal ideolojik bir perspektifle sınırlı kalmamış ve bu ideolojiyi ete kemiğe büründürerek Rojava'daki kadın devriminde somutlaştırmıştır. Nitekim kadınların siyasi, toplumsal, diplomatik ve özsavunma alanlarında çok yönlü sergilediği irade, hem bölgede hem de uluslararası kamuoyunda büyük ilgi uyandırmıştır. Rojava'da kurulan demokratik özerk sistem ve kadın devrimi fikri, "Jin-Jiyan-Azadî" (Kadın-Yaşam-Özgürlük) sloganıyla tüm dünyaya ilham verir hale gelmiştir. Dolayısıyla bu modelin yaydığı özgürlükçü ve eşitlikçi anlayış, aynı zamanda "önce kadınları vurun" stratejisine uygun olarak sistematik saldırıları da beraberinde getirmiştir.

Bu temelde söz konusu kadın kırım saldırıları, 2013 yılından itibaren bir konsept çerçevesinde sistematik bir özel savaş stratejisi olarak hayat bulmuş ve günümüze kadar resmi bir devlet politikası olarak hayat bulmuştur. 9 Ocak 2013'te Paris'te gerçekleşen ilk katliam, PKK kurucularından Sakine Cansız, diplomatik çalışmalarda aktif olan Fidan Doğan ve genç kuşak temsilcisi Leyla Şaylemez'in büroda infaz edilmesiyle dünya gündemine oturmuştur. Bu katliam, Kürt kadınlara yönelik uluslararası boyuttaki saldırı konseptinin en önemli aşamalarından biri olmuş; o tarihten bu yana, özellikle "kadın öncüler" şahsında yürütülen suikastlar, infazlar aralıksız bir şekilde sürmüştür. Bakurê Kurdistan'da (Türkiye) 4 Ocak 2016'da Silopi'de Sêvê Demir, Pakize Nayır ve Fatma Uyar'ın katledilmesi, Rojava'da (Kuzey ve Doğu Suriye) Hevrîn Xelef, Jiyan Tolhildan, Aqîde Ana yine Zehra Berkel, Hebûn Mele Xelîl, Emîne Weysî gibi öncülerin hedef alınarak katledilmesi, Başûrê Kurdistan'da (Kuzey Irak) Nagihan Akarsel, Feryal Süleyman Xalid, Gulistan Tara ve Hêro Bahadîn gibi öncülerin katledilmesi, ve bir kez daha Fransa'da (Paris) kadın özgürlük yürüyüşünün öncülerinden Evîn Goyî ve arkadaşlarının 23 Aralık 2022'de katledilmesi 2013'ten bu yana "kadın kırımı ve Kürt soykırımı"ni amaçlayan bir devlet stratejisinin devrede olduğunu göstermektedir. Öncelikle 9 Ocak katliamıyla üç kadın öncünün aramızdan alınmasının tesadüfi olmadığını yaşadığımız sayısız tanıklıktan bildiğimizi belirtmek gerekir. Elbette bu katliamla ne amaçlandığı, gerçekleştiği yıldan itibaren çok yönlü bir biçimde tartışılmış ve hala tartışılmaya devam edilmektedir. Zira Kürt kadınların erke ve erkeklik ideolojisine meydan okuyuşu erkek faşizmi karşısındaki görünür mücadelesi giderek daha etkili olmaya başlamış ve devrimci bir sinerjiye dönüşmüştür. Bu hareketin dayandığı ideoloji bugün artık Latin Amerika'dan Avrupa'ya, Avrupa'dan Orta Doğu'nun en ücra köşesine kadar tartışılır ve kadınları etkiler hale gelmiştir. Bu bakımdan Kürt kadın hareketinin politik arka planı, kadın özgürlüğüne dair görüşleri ve yarattıkları somut gelişmeler oldukça dikkat çekmiş ve egemen tüm güçler gibi Türk devletinin

de hedefine girmesine yol açmıştır. Bu bağlamda birkaç temel noktanın altını çizmekte fayda var;

Dönemin siyasal gelişmeleri ve atmosferi hatırlanırsa; bu saldırı ile öncelikle Kürt kadın hareketinin yarattığı örgütlü güç ve Sakine Cansız yoldaşın şahsında Kürt Özgürlük Hareketi'nin belleği, kurucu iradesi hedeflenmiştir. Zira Kürt kadın hareketi ya da kadınlar ilk süreçlerden itibaren Kürt Özgürlük Hareketi'nin can damarları ve emekçileri olmuştur. Hareketin kurduğu yeni ahlak, insan ilişkileri ve hak algısının baş mimarları olmuşlardır. Bu anlamda onların şahsında Kürt Özgürlük Hareketi içinde yaratılan bu yeni yaşam ve ahlak hedeflenmiştir. Zira Kürt kadın hareketi, bugün Türkiye'nin ve Orta Doğu'nun en önemli dönüştürücü gücü, AKP iktidarı karşısında ise en büyük devrimci enerjidir.

İkincisi; dünyanın her yerinde totaliter, faşist, cinsiyetçi iktidar ve liderlerin cinsiyetçi söylem ve politikalarının ilk hedefini dolaylı ya da direkt örgütlü kadın mücadelesi ve kadınlar oluşturmuştur. Dolayısıyla tüm savaş ve çatışma süreçlerinde faşist erkek zihniyeti ve eliyle kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere sayısız suç işlenmiş olmasına rağmen katilleri gereğince uluslararası hukuk bağlamında cezalandırılmamıştır. Devlet merkezli milliyetçiliğin ürettiği iktidar ilişkilerinin yarattığı kadın katliamlarının açığa çıkarılması bir erkek adaletsizliğinin gereği olarak tarih boyunca engellenmiş ve sonucu ağır tahribatlar olmuştur. Örneğin Bosna Savaşı'nda da görüldüğü gibi, milliyetçi söylemlerle cinsiyetçi söylemler iç içe geçmiş ve bir anlamda kitlesel tecavüzlerle etnik temizlik hedeflenmiştir. Aynı faşist zihniyet Kürt kadın hareketine karşı da katmerli bir şekilde saldırılar sürmesine rağmen aynı şekilde bu katliamların üstünü örtmekte ve adaletin gerçekleşmesini engellemektedir. Üçüncü olarak; bu katliamların Kürdistan'da dolaysız bir biçimde süren kirli savaşın ve özel savaş yöntemleriyle direkt bağlantısı vardır. Zira kadınların Kürt Özgürlük Hareketi içinde her düzeyde irade ve karar gücü olarak var olmaları bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm cinsiyetçi modernite projesinin temelini sarsmaktadır. Bu bakımdan devlet kendini ancak bu kadınları, cezalandırarak, yok ederek yeniden inşa edebileceğini düşünmekte ve bu saldırıları günümüze kadar sürdürmektedir.

Açıktır ki, tüm bu politikaların bir sonucu ve parçası olarak Sakine Cansız, Fidan Doğan ve Leyla Şaylemez yoldaşların, özgürlük iradeleri teslim alınmaya çalışılmış ve onlar nezdinde bütün kadınlara mesaj gönderilmiştir. Türk devleti de, Latin Amerikalı faşist general gibi "Önce Kadınları Vurun" şiarına sıkı sıkı sarılmış ve sarsılan iktidarını kadınları susturup, biat ettirerek sağlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla Kürt kadın siyasetçiler katledilerek bütün Kürt kadınların sesi kısılmak istenmiştir. Elbette Sakine Cansız'ın verdiği mücadele bağlamında Kürt hareketinin

verdiği mücadelenin yapısını anlamak bu kısa yazının ötesinde geniş yelpazede tartışılabilir. Fakat Sakine Cansız'ın şahsında, kendisinin bizzat yaratıcılarından biri olduğu, bizzat inandığı ve savunduğu Kürt hareketini, uğruna en zalimane ve barbar uygulamalara maruz kaldığı yaşam ve mücadele ilkelerini ve bunun sonucunda kazandığı değer ve anlamın hedeflendiğini belirtmek mümkündür. Kürt kadınlarının “uyanışında” simge olan Sakine Cansız yoldaş ve yol arkadaşlarının verdiği olağanüstü mücadelenin dünyaya yansımaları düşünüldüğünde sadece Kürt kadınları değil Türkiye, Orta Doğu ve dünyada kadın mücadelesine dair söyleyecek sözü olan tüm kadınların hedefleyen boyutların olduğunu da belirtmek mümkündür. Bu temelde Sakine Cansız yoldaş şahsında bu hareketin belleği hedeflenmiş, Fidan Doğan şahsında dünyadaki Kürt kadınların sesi hedeflenmiş, Leyla Şaylemez şahsında ise Kürt kadınların gençlik dinamizmi hedeflenmiştir. 9 Ocak katliamından sonra Evîn Goyi şahsında Kürt kadın hareketi bir kez daha Paris'te bir terör saldırısının hedefi oldu. Bu saldırı 23 Aralık 2022'de, 2013'te katledilen üç kadın arkadaşın onuncu anma haftasının hazırlıklarının yapıldığı sırada gerçekleşmiştir. 69 yaşında bir tetikçiye yaptırılan bu saldırı, önce Ahmet Kaya Kültür Merkezi önünde Evîn Goyi ve Abdurrahman Kızıl'ın, ardından Kürt restorandı önünde Mir Perwer'in katledilmesi ve ardından sokağın aşağısında bulunan bir Kürt berberin dükkanında da insanların yaralanması ile sonuçlanmıştır. Bu katliamda Kürt Kadın Hareketi'nin Fransa'daki temsilcisi Evîn Goyi'nin hedeflerden biri olması elbette tesadüfi değildi ve tam da 9 Ocak katliamında amaçlanan konseptin bir devamıdır.

Nitekim Kürdistanî tüm kurumlar ve Kürt Kadın Hareketi olarak, tıpkı 9 Ocak'ta olduğu gibi gerçeklerin örtbas edilmemesi ve Fransa devletinin söz konusu saldırıyı 'terör saldırısı' olarak değerlendirip, bu katliamın emrini verenlerin açığa çıkartması için ilk günden itibaren bir mücadele verilmeye başlanmıştır. 'On yıllık utanca son ver, devlet sırrını kaldır' şiarı ile Paris katliamını aydınlatma çağrılarının yapıldığı bir haftada bu katliamın yapılmasında Fransa devletinin tabii ki sorumluluğu önemli bir yere sahiptir. Her şeyden önce bu katliam herkesin altını çizdiği gibi Fransa hükümeti eğer on yıl önceki katliamın gerçek sorumlularını yargılasaydı belki de bu şekilde gerçekleşmeyecekti. Eğer Fransa hükümeti 'katil, ırkçı duygular ile cinayeti işledi' diyerek bu katliamın üstünü örtmeye çalışırsa daha başka saldırılara da zemin hazırlayacak anlamına gelmektedir. Zira eğer on yıldır Kürt Kadın Hareketi'nin talep ettiği gibi Fransa hükümeti, yargı organlarının işlerini yapabilmesi ve 2013 katliamının emrini verenleri yargılayabilmesi için, istihbarat servislerinin elindeki bilgi ve belgeleri “devlet sırrını” kaldırıp dosya hakimi ile paylaşmış olsaydı farklı bir durum yaşanabilirdi. Dolayısıyla var olan birçok veri Fransa hükümetinin iki yüzlü politikalarının ve Türk devleti ile olan pragmatik ilişkilerinin bu katliamın gerçekleşmesinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ortada olan gerçek şu ki; Türk Devleti, kadınlara, özgürlük ve demokrasi için mücadele veren Kürt halkına karşı olan kirli

savaşını Paris sokaklarına kadar yürütmektedir ve Fransa hükümeti bunun karşısında gereken tutumu net bir şekilde almamaktadır. Nitekim Türkiye İçişleri Bakanı Süleyman Soylu ‘Tayyip Erdoğan sadece Türkiye’de değil aynı zamanda tüm dünyadaki teröristleri temizleyecek’ diye açıkça bir itirafta da bulunmuştu. Bu nedenle Kürt Kadın Hareketi başta olmak üzere Kürt halkı mücadelesini çok yönlü bir şekilde sürdürmeye devam etmektedir.

Dolayısıyla Kürt kadın hareketi tarafından Kürdistan’daki tüm bu vahşi politikanın üretim merkezi olarak Türkiye’nin yargılanması talep edilmektedir. Son on iki yıldır IŞİD vahşetinin başta Suriye, Şengal, Rojava olmak üzere Türkiye ve Ortadoğu’da gerçekleştirdiği binlerce kadın katliamı, kırımı, kaçırma, satma, köleleştirme işkence, tecavüz, uygulamaları bizzat Erdoğan’ın cinsiyetçi söylemleri ve talimatları ile şekillenmekte ve pratiğe geçirilmektedir. Dolayısıyla AKP-MHP faşist rejiminin saldırılarının Türkiye ve Kürdistan’da giderek boyutlanması ve Avrupa’ya taşırılmasından hareketle Avrupa Kürt kadın hareketi Erdoğan’ın yargılanmasının yolunu açmak istemiş, Fransa hükümetinden gerçek katilleri ve katliam politikalarını yargılamasını istemekte ve uluslararası toplumun dikkatini bu konuya çekmeyi amaçlamaktadır. Zira yaşananların arka planında Türk devletinin soykırımcı politikalarından kaynağını alan ideolojik bir motivasyon ve oldukça bilinçli bir devlet politikası bulunmaktadır. Bugün Kürdistan’da yaşananlar tamda bu motivasyon kaynaklarından beslenmekte ve kendini sürekli yeniden üretmektedir.

Dolayısıyla Rosa’dan Sakinelere, Sakinelere Sevelere, Sevelerden Nagehan, Evîn ve Gülistan’lara uzanan, devrime adanmış kadınların hayatlarına kastetmek egemen erkek stratejilerinin ve faşist devlet aklının, örgütlü ve direnen kadın mücadelesine karşı olan büyük korkusunu ifade etmektedir. Nitekim onlar direnmenin başlı başına muazzam bir tavır olduğunun, devrimci bir kadın gücü ve iradesi açığa çıkarmanın simgeleşmiş isimleridir. Onların şahsında; erkek egemen, cinsiyetçi faşizme karşı direnen tüm kadınlar hedeflenmiştir. Onların katledilişi, aynı zamanda kadın özgürlüğüne ve kadın kimliğine yapılmış bir saldırdır. Onların şahsında ete kemiğe bürünmüş devrimci kadın kimliğinin kendisi hedeflenmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki 2013’teki Paris Katliamı’ndan beri “kadın öncüler” şahsında yürütülen saldırılar, Bakurê Kurdistan’dan Rojava ve Başûrê Kurdistan’a, oradan Avrupa’daki diasporaya kadar kesintisiz devam etmektedir. Ancak bu devrimci kadınların adım adım özgürlüğü işlediği sokaklarda şimdi miraslarını devralan binlerce Kürt kadını mücadeleye devam etmektedir. Tüm bu baskı, suikast ve katliamlara rağmen Kürt kadınları, “Jin-Jiyan-Azadî” sloganını evrenselleştirerek ve demokratik, eşitlikçi bir toplumsal modeli örecek direnmeye devam etmektedir. Faili açıkça bilinen cinayetlerde dahi Fransa’nın, Avrupa’nın

veya diğer devletlerin sessizliği, yeni saldırıların önünü açsa da Kürt Kadın Hareketi adalet talebinden ve özgürlük mücadelesinden geri adım atmamaktadır. 21. yüzyılı “kadın yüzyılı” yapma iddiası, Paris’ten Rojava’ya; Silopi’den Süleymaniye’ye uzanan bir hat üzerinde, kadınların kararlı direnişiyile vücut bulmaktadır. Bu direniş, tarihsel ve evrensel bir örnek olarak varlığını sürdürmekte ve karanlığı aydınlatma iddiasını büyötmektedir.

Hakikatin Kalbinin Attığı Her Yerde Özgür Basın Var

Kibriye Evren-5 Ocak 2025

Özgür Basın'ın en temel özelliği devrimci basın geleneğini yaratarak ruh ve beden kazandırmasıdır. Kadın paradigması, kavram ve kuramlarıyla yayın dilini ve çizgisini sürdürmesi en belirgin farkı olurken; bu bağlamda cinsiyetçi, milliyetçi, dinci, bilimci öğelerden söylem, kavram ve içeriklerden kendisini arındırmasıdır

Hayat, her birimizin yaşam deneyimlerimiz, tercihlerimiz, yaptıklarımız ve yapmadıklarımız ile bireysel ve toplumsal tarihimize derin izler bırakan, bilinmezliklerle dolu bir yolculuktur. Bu yolculuk, yalnızca fiziksel bir eylem değil, aynı zamanda ruhun derinliklerine kadar inen, bazen acıtan, bazen kanatan, bazen güzelleştiren, olgunlaştıran ama her şekilde bir varoluş serüvenidir

Bu varoluş serüveninde kimi zaman birey kendi yönünü belirler, kimi zaman da yol, bireyin gidişatını şekillendirir. İçinde bulunduğumuz toplum, aile yapımız, etnik kökenimiz, inancımız ve coğrafya da bu yolda belirleyen faktörler olarak devreye girer. Alevilikte, “yol bir, sürekin binbir” diye bir tabir vardır. Yani hakikate giden yoldan zerre miskal şaşmadan, sapmadan amacına ermek-erimek için yolun sonuna kadar gitmek, “İnsan-i kâmil” olma vardır. Bu yolda “sürek” yani devamlılık esastır. Bu yolda kolayca, yalana, dolana, kandırmaya, aldatmaya, bencilliğe, bireyciliğe tenezzül edilmez.

Bireyden başlayan bu yol, toplumsal ve komünal değerleri yaratmak amacıyla iyinin, güzelin, doğrunun, erdemli ve onurlu olanın peşine düşer ve izini sürer. Bu hakikat yolu meşakkatlidir tabi. Halac-ı Mansur gibi derin soyularak; Şeyh Bedrettin, Şeyh Said, Seyid Rıza gibi darağacına

giderek; Sakine, Leyla, Fidan, Evin gibi namertçe vurularak; Gülistan, Hero, Cihan, Nazım ve niceleri gibi SİHA'larla katledilmek de vardır bu yolda.

Nazım Daştan ve Cihan Bilgin

Tarih boyunca, hakikat yolu ve onun yolcusu asla susmadı; susturulamadı. Toplumun dimağından süzülerek günümüze kadar gelen yaşam alışkanlıklarımız, inanç biçimlerimiz, kavramlarımız, kimliğimiz ve yaratımlarımız, erkek egemen devletin tahakküm ilişkileri üzerinde yükselen sömürü sistemi tarafından baş aşağı edilmeye çalışıldı. Bu nedenle, pozitivist bilime karşı Jineoloji (Kadın Bilimi), ulus devlete karşı Demokratik Ulus, kapitalist moderniteye karşı Demokratik Modernite ve eril basına karşı kadın basını, nam-ı diğer Özgür Basın hakikat arayışının en etkili rehberleri olarak öne çıkmaktadır.

Bu sayımızda, erkek egemen devletin ve onun kalemşorlarının Özgür Basın ile emekçilerini hedef almasının ardındaki nedenlere mercek tutacağız.

Özgür Basın'ın en temel özelliği devrimci basın geleneğini yaratarak ruh ve beden kazandırmasıdır. Kadın paradigması, kavram ve kuramlarıyla yayın dilini ve çizgisini sürdürmesi en belirgin farkı olurken; bu bağlamda cinsiyetçi, milliyetçi, dinci, bilimci öğelerden söylem, kavram ve içeriklerden kendisini arındırmasıdır.

Devlet dışı oluşumların, kadınların, ezilenlerin direniş, hafıza ve yaratımını kendine yol edinmesi diğer bir özelliği olurken, geçmiş, bugün ve gelecek arasında koparılmak istenen hakikat zincirine mercek tutarak, belgeleyerek arşivlemesidir.

Özgür Basın, köklü bir düşünce ve eylem okuludur; bu okulun mutfağından geçen her birey öğrenir ama aynı zamanda öğretir. Haber ve haberciliğin ötesine geçerek, yaşamın derinliklerini öğrenir. Erkek akla karşı mücadeleyi öğrenir. Her şart ve koşul altında direnmeyi öğrenir. Haberini yaptığı, kadrajını tuttuğu her bir bireyin ve toplumun hikâyesinin aslında kendisi hikâyesi ve kaderi olduğunu öğrenir ve öğretir. Nerede olursa olsun Özgür Basın susmamayı öğretir.

Özgür Basın'ın en belirgin özelliklerinden biri de özgül ağırlığı ve öz gücüdür. Bu özellik sayesinde, tüm baskı ve yıldırma politikalarına rağmen hakikatten asla taviz vermez ve topluma “bilgi oksijeni” sunar. Özgür Basın'ın aksine merkez basının ipi kimin elinde ise onun çıkarları doğrultusunda hareket eder. Bu basın, tıpkı Osmanlı dönemindeki mabeyinciler gibi, yalnızca faşist bir diktatörün emirlerini halka iletmekle yükümlüdür. Merkez basın, “karbonmonoksit” yayarak toplumu zehirlenmekten başka bir işlev üstlenmez.

Umberto Eco, faşizmin belirtilerinden biri olarak “basının baskı altına alınması” olarak belirtir. Faşist rejimlerde medya, devletin kontrolü altında tutulur. Bu kontrol, yalnızca haberlerin sansürlenmesiyle sınırlı değildir; aynı zamanda kendi ideolojisinin ve politik söylemlerinin de topluma yayılmasını sağlamak için kullanılır. Bu noktada iktidar farklı seslere tahammül etmez. Bundandır ki hakikati kendine yol edinmiş Özgür Basın hep iktidarlar tarafından susturulmaya çalışıldı. Bombalandı, emekçileri tutuklandı, yargı kısılcına alındı. Susmayınca hakikat yolcuları Gurbetelli Ersöz, Nujiyan Erhan, Deniz Fırat, Nagihan Akarsel, Gülistan Tara, Hêro Bahaddîn, Cihan Bilgin ve Nazım Daştan katledildi.

Kürdün Yüz Yıllık Hikayesi

Türkiye tarafından sadece 2019-2024 yılları arasında Kuzey ve Doğu Suriye ile Federe Kürdistan Bölgesi'nde katledilen gazeteci sayısı en az 13 olarak kayıtlara geçerken katledilen gazetecilerin isimleri şöyle:

11 Ekim 2019: Serêkaniyê'de – Vedat Erdemci

13 Ekim 2019: Serêkaniyê'de – Seed Ehmed, Mihemed Hisen Reşo

13 Ekim 2019: Girê Spî'de – Dilovan Gever

2019: Til Temir'de – Zîzis Sînke

4 Ekim 2022: Silêmanî'de – Nagihan Akarsel

19 Kasım 2022: Dêrik'te – Îsam Ebdullah

23 Ağustos 2023: Qamişlo ile Amude arasında – Necmedîn Feysel El Hac Sînan

8 Temmuz 2024: Şengal'de – Murat Mîrza

23 Ağustos 2024: Silêmanî'de – Gulîstan Tara, Hêro Behaddîn

19 Aralık 2024: Tişrîn Barajı ve Sirîn Beldesi arasında – Nazım Daştan, Cihan Bilgin

Katledilen her Özgür Basın emekçisinin hikâyesi aslında Kürdün yüzyıllık inkar edilmiş, asimilasyona uğramış, katliamdan geçirilmiş, sürülmüş, yerinden edilmişliğe dair anlatısının kısa bir özetidir. Faşizmin hakikati ters düz eden kopkoyu karanlığına karşı, her koşul ve şart altında direnen Kürdün özgürlük aşkı kazanacak.

Tüm bu katliamlara karşı Özgür Basın yolcusu, hakikatin silinmeye yüz tutmuş zikzaklı patikalarında yolunu kaybetmeden umutla, heyecanla, merakla yaşananları duyurma, duyulmayanın sesi, görülmeyenin gözü, duymayanın kulağı olma arayışındadır. Bu arayış bizlere mirastır. "Yol bir sürekin binbir" felsefesiyle toprağa düşen her basın devrimcisinin hakikat bayrağını onurla, gururla ve daha da büyüterek dalgalandırmak sözümüz olsun...

Bu Kavga Devam Ediyor

Heval Arslan-5 Ocak 2025

Tabi katiller bu kavganın ne olursa olsun bitmeyeceğinin hesabını yapmamışlardı

Yine bir Ocak ayındayız ve yine Fransa'nın başkenti Paris'in yolunu tutmaya hazırlanıyoruz. Ocak ayının soğukluğuna bir de Paris'in yüreklerimizde bıraktığı soğuk ekleniyor, Paris deyince yüreğimiz buz kesiyor, tıpkı 9 Ocak 2013'te Paris'in sokaklarına hakim olan ayaz gibi. Dünyanın en güzel kentleri arasında sıralanan Paris biz Kürtler ve kadınlar için artık katliamlarla eşdeğerdir. Çünkü biz Kürt kadınlar, Paris'te katledildik, özgürlük haykırışlarımız orada 147 Rue La Fayette karanlığa gömülmek ve sonsuza kadar susturulmak istendi. Biz bu isteği Rojbîn'in katledilme şeklinde gördük.

Tabi katiller bu kavganın ne olursa olsun bitmeyeceğinin hesabını yapmamışlardı.

Kürt halkı dört parça Kürdistan ve dünyanın her yerinde Sakine Cansız, Fidan Doğan ve Leyla Şaylamez'in katledildiği şoku ile 9 Ocak 2013'e uyandı. Bir perşembe günüydü, o gün öğleden sonra Rojbîn ile bulaşacaktık, ancak telefonlara yanıt vermedi, veremedi.

Rojbîn'i anlatmak çok zor. Çünkü Rojbîn'in güzelliği sözlere, kelimelere, cümlelere sığmıyor, hep yarım kalıyor, hep eksik oluyor.

Ve Sakine Cansız, çocukluğumun kızıl saçlı kahramanı. Sanırım tüm Kürt çocuklar, 80'li yıllardan sonra benim gibi Sakine Cansız'ın Amed zindanındaki işkenceci Esat Okay Yıldırım'a karşı direnişinin hikayeleriyle büyüdü. İlk karşılaştığımda kendi kendime gerçek mi hayal mi diye sorduğumu hatırlıyorum.

Çocukluğumuzda anlatıldığı gibiydi Sakine Cansız: Asil, başı dik, asla teslim olmayan Dersîm gibi.

Paris katliamından bir iki hafta önce kendisi ile Alevilik inancı üzerine uzun uzun tartışmıştık, bana kadın ve Kürt kimliğimin yanısıra Alevi kimliğime de sahip çıkmam gerektiğini, kimliğimin bu boyutunu ötelediğimi düşündüğünü söylemişti, “fırsat oldukça bu konuyu konuşuruz” demişti. Beyaz bir gömlek giymişti, en son o gün gördüm heval Sara’yı.

Sakine Cansız, şahsında Paris’te Kürt Kadın Hareketi ve özgürlüğe doğru yol alan Kürt kadınlar ve bugün Orta Doğu’nun sınırlarını aşarak evrenselleşen Jin Jiyan Azadî felsefesi hedef alındı. Bugün tüm dünya kadınları için bir ilham kaynağı olan kadın devriminin tohumlarını ekendi aynı zamanda. Bu nedenle 21. yüzyılın kadın devrimi olmasından korkanlar tarafından hedef alındı. Kadın devriminden korkanlar aynı nedenle Rojbîn, Leyla ve Evîn Goyî’yi Paris’te; Seve Demir, Fatma Uyar ve Pakize Nayır’ı Silopi’de katletti.

Aslında 9 Ocak 2013 Türk devletinin Kürt kadın öncülere yönelik yeni bir saldırı konseptinin de başlangıcı oldu. Paris’te startı verilen bu konsept çerçevesinde Rojava’da Jiyan Tolhildan, Başurê Kürdistan’da Nagihan Akarsel, gerilla alanlarında Berivan Zilan ve isimlerini burada saymadığım çok sayıda kadın öncünün katledilmesiyle devam etti. Ayşe Gökan ve Leyla Güven gibi öncü kadınların tutsak edilmesini de bu konseptin bir parçası olarak ele alabiliriz. Türk devleti Kürt Kadın Hareketi’ne karşı bir ideolojik kırım saldırısı başlattı ve bu saldırıyı bugün HTŞ ve SMO çetelerinin eliyle devam ettirmek istiyor.

Ancak Sakine Cansız’ın ektiği özgürlük tohumlarının tüm dünyaya yayılmasının önüne geçemediler. Bu aynı güçler Orta Doğu’daki kaostan faydalanarak kadın devrimini bir kez daha selefi örgütlerin karanlığında boğmak istiyor. DAİŞ ve El Kaide artıklarından oluşan kadın düşmanı HTŞ çetelerini Suriye’de iktidara taşıyan egemen güçler ve Türk devleti; Rojava devrimi ve bu devrimi gerçekleştiren kadınları yok etmek istiyor. Nerede özgür ve onurluca yaşamak isteyen bir kadın varsa hedef alınıyor. Çetelerin eliyle tecavüz ve katletmeyi yaygınlaştırarak kadınların özgürlük duruşunu ve iradesini kırmak istiyor. Kadın devriminin doğurduğu topraklarda kadınlar köleliğe mahkum edilmek isteniyor. Bu nedenle 9 Ocak katliamının 12. yıldönümü, 23 Aralık katliamının 2. yıldönümünü ve 4 Ocak 2016 Silopi katliamının 9. yıldönümünü karşıladığımız bu günlerde Rojava Kadın Devrimi’ne sahip çıkmak daha da önem kazanıyor. Rojava’ya sahip çıkmak kendi özgürlüğümüze, Kürdistanlı, Türkiyeli, Ortadoğulu ve tüm dünya kadınlarının özgürlüğüne sahip çıkmaktır.

Suriye ve İnsancıl Hukuk

Zilan Aydın-5 Ocak 2025

Renkten renge bürünüp farklı isimlerle karşımıza çıkabiliyorlar ama biz onları pratiklerinden çok iyi tanıyoruz

Suriye’de Esad yönetimi, insanlık onuruna sığmayan tutum ve politikalarıyla, anti demokratik yönetimiyle sürdürmeye çalıştığı otoritesini, yine aynı sebeplerden ötürü geçtiğimiz günlerde yitirdi. Uzun hükümrânlık dönemi boyunca Esad ailesi, demokratik olmayan yöntem ve insanlık onurunu zedeleyen uygulamalarla Suriye’de geniş bir kesim üzerinde rızasız yönetim konumunda var olmuştu. Ülkenin kuzey sınırında yaşayan Kürtlere hak tanımayı bırakalım kimlik dahi vermeyen bu anlayış, tamamen yok sayan ve Arap Kemerli politikasıyla ortadan kaldırmayı hedeflerken aynı zamanda ülkenin çoğunluğunu oluşturan Sünni kesimin de üzerinde otoritesini muhaberat veya askeri güç ile tesis etmiştir. Kısacası, otokratik yönetimlerin bir örneği olarak korku ve baskı ile ayakta kalmaya çalışırken, ayakta kalma yöntemleri onu yıkıma götürmüştür.

Suriye Savaşı, bütün azınlıkların varoluş sorunuyla yüz yüze kaldığı kanlı bir süreç oldu. Savaşın başındaki inançsal sebepler birer çatışma zemini olarak ortada duruyorken süreç içerisinde El-Kaide ve IŞİD’den kopan El-Nusra çetelerinin özellikle Alevilere dönük katliam girişimlerinin üzerinden çok fazla zaman geçmedi. Keza aynı ideolojik kaynaktan beslendikleri IŞİD’in yenilgisi dahi birkaç sene önceydi. Bu cihatçı gruplar bugün HTŞ adı ve çatısı altında Şam’da Suriye’nin genelini yönetme çalışmalarına giriştiler. Geçmişleri bu denli kan ve vahşetle dolu olan bu grupların ülkenin yönetimini ele geçirdiklerinde, geçmişte acımadan öldürdükleri farklı inançlara mensup insanlara nasıl bir hak ve özgürlük tanıyacakları meçhuldür. Yaklaşık 13 yıl

boyunca kan ve ölümlerle örülen bu süreç sonunda farklı inançların yaşam haklarının geleceği, bugün kurulmaya çalışılan yeni Suriye’de en önemli konu başlıklarından biridir.

Suriye Savaşı, her ne kadar bir iç savaş olarak başlamış olsa da gelişim aşamalarıyla beraber uluslararası güçlerin de dahil olduğu bir hesaplaşma, kimin hangi değere ne kadar inandığını gösterdiği, savunduğu bir alan oldu. Hukuku ve demokrasiyi savunan güçler kadar ölümün en uç yöntemlerini arayan, uygulayan ve yüzlerce, binlerce savaş suçu işleyen anti demokratik, gerici güçler de bu alandaydı. Nitekim büyük askeri ve ekonomik güçlerin asıl kaygılarının insani ve ahlaki değerler mi ya da ekonomik kaygılar mı olduğu yine Suriye Savaşı’nın ortaya çıkardığı bir başka hakikat olmuştur. Hegemonik güçler Suriye’de karlı ekonomik bölgeler için mücadele ederken sebep oldukları insanlık suçları da yine koruduklarını iddia ettikleri değerleri yıkıyordu. Her güç kendi adına insanlığı ve ahlaki savunurken Suriye sahası insan-köle pazarı olmaktan tutalım kimyasal silahlarla gerçekleşen ölümler ve başların kesilip bedenlerin yakıldığı bir cinnet vahası haline geldi. Suriye, herkesin kendi saklı niyetini en son kertede ortaya dökmek zorunda kaldığı bir iç hesaplaşma alanı haline de geldi. Bu iç hesaplaşmalar yaşanırken milyonlarca insan hiç bilmedikleri dillerde yaşamlara, görmedikleri topraklara göç etmeye zorlandı. Yine nicesi, bizim daha yeni yeni isimlerini duyduğumuz ölüm çukurlarında yaşamlarını yitirdi, kayboldu. Türkiye ve Kürdistan’da yaşayanlar olarak bize oldukça tanıdık gelen bu yitirmeler ve kaybolmalar, sebepleri ve sonuçlarıyla beraber çok iyi anladığımız, yaşadığımız, çözümünü aramak ve bulmak adına kendimizi sorumlu hissettiğimiz insanlık ve savaş suçlarıdır.

Tam da bu noktada, sanki Avrupalı bir yurttaş için geçerli olan ancak Orta Doğu’da Kürt için, Ezidî için, Arap için, kadın için veya çocuk için geçerli olmayan insancıl hukukun bir tanımını yapmanın gerekliliği doğuyor. İnsancıl hukuk, savaş koşullarında bile askıya alınamayacak haklar ve özgürlükleri esas alan bir hukuki güvence olarak tanımlanabilir. İnsan hakları bir bütün olarak olağan ve olağanüstü dönemleri kapsıyor olsa da savaş ve olağanüstü dönemler insancıl hukukun veya bir diğer adıyla savaş hukuku kapsamına giriyor. İnsanlık tarihi boyunca savaşların hiç eksik olmaması gibi savaş ve çatışmalarda çatışmanın bütün taraflarının ve özellikle çatışma bölgelerinde yaşayan insanların ihtiyaç duyduğu kurallar/sınırlar olmuştur. Başlarda bir gelenek bir teamül olarak sivil çocuk ve kadınlara zarar vermeme kuralı zamanla şu an işlemiş olduğumuz insancıl hukuk veya diğer adıyla savaş hukuku olarak meydana gelmiştir.

İnsancıl hukuk, herhangi bir sınıra bağlı kalmadan evrensel adalet arayışının somut bir dayanağı, aşamasıdır. Bütün sınırları aşabilen ender durumlar vardır ve insancıl hukuk, bütün

zor, kaotik ve en yoğun çatışmalı durumlarda bile insanlığımızdan geriye kalan bir şeyler varsa onu korumak adına da olsa bütün insanlığa uzatılan bir daldır. Zira ölümlerin beşer onar yaşandığı bölgelerde insanlıktan bahsetmek her ne kadar zor olsa da asgari düzeyde yaşam hakkının savunulması, insan hak ve özgürlüklerinin korunma çabası ahlaki ve yaşamsal bir gereklilik olarak kendini dayatır. Savaş gibi, devletli sistemin egemenlerinin çıkar çatışmalarında ahlaki erdem aramak anlamsız gözükse de aslında insancıl hukuk bu gayri ahlaki ortam/durumda egemen olmayanın, devlet-iktidar zihniyetinin dışında ve onların çıkar çatışmalarında yer almak istemeyen bireyin ve demokratik toplulukların yaşam haklarını ve özgürlüklerinin savaş ortamında savunulması çabasıdır.

Mevcut durumda çatışmaların en az iki tarafı vardır. Çatışma/savaş durumlarında taraflardan elbette doğal olarak olumlu şeyler beklenmese de savaşın vahşetini en aza indirmek için uyulması gereken kurallar olduğu apaçıktır. Yani “savaşın bile bir sınırı vardır.”

Günümüze kadar süregelen savaş hukuku bağlamında birçok sözleşme imzalanmıştır. Bunlar genellikle çağın gerekliliklerine ve var olan sistemlere göre yalnızca birer teamül olarak kalmıştır. Günümüzde ise savaş hukukunu inceleyen üç tür sözleşme bulunmaktadır. Bunlar: La Haye tipi sözleşmeler, Cenevre tipi sözleşmeler ve New York tipi sözleşmelerdir. La Haye sözleşmeleri kural olarak, silahlı çatışmaların sevk ve idaresi, işgal ve tarafsızlık hukuku kurallarına ilişkin sözleşmelerdir. Cenevre sözleşmelerinde ise silahlı çatışmalar nedeniyle savaş esirleri, yaralı ve deniz kazazedeleri, ölümler, sağlık ve din personeli gibi savaş mağdurları ile ilgili hususlar düzenlenir. Karışık tip sözleşmeler olarak da adlandırılan New York tipi sözleşmeler, Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı kapsamında kabul edilen sözleşmelerden oluşur. Bu sözleşmeler büyük ölçüde savaşta sivillerin, çocukların, kadınların ve savaşın tarafı olmayan herkesin temel haklarını korumak amacıyla düzenlenmiş sözleşmelerdir. Yine en önemli sözleşmelerden biri olan Roma statüsü, savaşa taraf olmayan sivillerin hedef alınmasını savaş suçu olarak ifade eder.

İşin teknik kısmı kağıt üzerinde kolay yazılsa da ne yazık ki realitede pek kolay olmuyor. Yukarıda “sanki” demiştik çünkü bölgede yaşanan büyük savaş suçlarına bu kağıt üzerindeki büyük sözleşmelerin ne yazık ki bir hükmü olmuyor. Bu tür uluslararası sözleşmelerde önemli hak belirlemeleri yapılsa da savaş zamanlarında yalnızca kağıt üzerinde kalan bir durum oluşuyor. Bu sözleşmelerin hazırlanmasında bizzat bulunan ve imzacısı olan ülkeler dahi uygulanması için bir çaba içerisine girmiyor. Elbette uygulanmamasındaki önemli bir faktör de bölgenin Orta Doğu olmasıdır. Burada, insan hayatının daha ucuz görüldüğü ve savaşan devlerin de bundan cesaret aldığı bir durum yaşandı. Orta Doğu’nun güncel durumu, insanlığın

başından beri medeniyetlerin beşiği olan bereketli hilalin trajedi hilaline dönüşünün acı bir resmi olmuştur.

Özellikle IŞİD'in ortaya çıkışıyla birlikte kadınların katledildiği, köle pazarlarında satıldığı manzaralar, erkeklikle eşdeğer olan savaşın yarattığı vahşetti. Bu yönüyle erkeklerin ilkel savaşının, kadınlara karşı da olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü kadına karşı olan savaşla halklara karşı olan savaş birbirinden ayırmak mümkün değil. Bilge'nin deyimiyle "Hitler boşuna 'halklar kadın gibidir' dememiş. Yine Bacon'ın doğayı kadın biçiminde tasvir ederek, onun nasıl egemenlik altına alınacağından büyük bir iştahla bahsetmesi aynı anlamdadır. Kadının ve toplumun iradesizleştirilmesi için geçirildiği tezgah aynıdır."

Karşısındakini terörist olarak niteleyerek gerçekleştirdiği yargısız infazları meşruymuş gibi lanse eden egemenler, iman ettikleri güncel ideoloji olan liberalizmin başarılı bir şekilde yaptığı gibi, renkten renge bürünüp farklı isimlerle karşımıza çıkabiliyorlar ama biz onları pratiklerinden çok iyi tanıyoruz. Bulaşmadıkları savaş suçu kalmayan bu egemenlerin, otokratların ilk hedefi; toplumsal barış savunucuları ve kadınlar olmuştur. Aralık 2011'de Kafr Awaid köyüne yapılan rejim saldırısı sonucu 170 kişi yaşamını yitirmişti. Yine rejim güçlerinin gerçekleştirdiği bir saldırıda Humus'ta 2012 Nisan ayında 90 kişi hayatını kaybetmişti. Rejimin toplu katliamlarının başlangıcı olan bu olaylar, savaşın tırmanmasıyla beraber hem katliamların boyutu artmış hem de savaş suçlarının sayısı ve suça maruz kalan insan sayısı gittikçe çoğalmıştır. Rejimin ve Rusya'nın ortak saldırısı olan 2016 Halep bombardımanı, Suriye iç savaşında yaşanan en geniş çaplı yıkım ve katliamlardan biri olmuştur. Yine Guta'da sarin gazı kullanımı iddiaları, savaşın ilk günlerinde işlenen insanlık suçları arasındadır. Ne yazık ki örneklerin sayısı çok fazla. Kısa bir süre önce bombardımanda katledilen gazeteciler, siviller; nehir sularının kesilip, çölde susuz şekilde ölüme, hastalığa terk edilen binlerce sivil, Afrin'de yüzlerce yıllık zeytin ağaçlarının sökülmesi, binlerce sivilin Suriye içerisinde göç etmesinin yanında; on binlercesinin Hol Kampında, milyonlarcasının ise Lübnan, Ürdün ve Türkiye'de mülteci olarak yaşadığı gibi örnekler. Bu insanların her biri bu savaşın birer mağduru, her biri en az bir savaş suçuna maruz kalmış insanlardır.

Bu olanlara rağmen uluslararası İnsancıl hukuk hiçbir aşamada işletilmedi. Ne yazık ki Orta Doğu halkları açısından kağıt üzerinde olmaktan öteye gidememiş Uluslararası insancıl hukuk sözleşmelerinin işletilmesini talep etme hakkımız hala var. Talep etmenin çare olup olmayacağı veya bu noktadan sonra anlamlı olup olmayacağı tartışmalı olsa da halkların hep birlikte geliştirecekleri insani temelde bir toplumsal hukukun varlığının çözüm ve umut olacağı kesindir. Diktatörü yıkmış bir Suriye için en anlamlı sonuç elbette ki farklılıkların özgürlüğünü

geliştirecek bir hukuksal zeminde bütün halkların ortak yaşama özgürce katılımının teminatı olacak bir toplumsal sözleşme olacaktır. Halihazırda ülkenin kuzeyinde ve doğusunda, birçok farklı halktan ve inançtan insan, rızaya dayalı ortak bir toplumsal sözleşme ile yaşamlarını, savaş ile müdahale edilmedikçe, devam ettiriyorlar. Bu model, bütün Suriye için geçerli olabilecek toplumsal bir barışa örnek olarak katkı sunabilir.

Edebî Eserlerde Kadın -1

Didem Yılmaz-5 Ocak 2025

“Kadın” toplumda neredeyse edebiyatta da oradadır. Gerçeklikte kadın bazen amazon, bazen kılıçtan geçirilen; bazen aşık, bazen hastalıklı aşka maruz kalan; bazen yaşatan, bazen yaşamasına imkân verilmeyendir

Edebiyat, her zaman düşüncelerin bir sancı sonucunda doğuma ulaşması olmuştur. Bir dışavurumdur. Bilgiden, düşünce, ait olduğu toplumun değerlerinden veya görüşlerinden beslenen edebi ürünlerin hemen hepsinde toplumsal kodlamalara rastlarız. Bu rastlantı bazen kodları eleştirmeyi bazen de kabullenmeyi gözlerimizin önüne serer. Eğer çok fantastik bir edebi ürün yazılma gayesi yoksa ortaya çıkan roman, hikâye, şiir vb. pek de gerçekliklerden bağımsız olamaz.

Tarih ve edebiyatın birbirini beslediği, edebiyatın tarihe tanıklık ettiği genel bir görüştür. Buradan bakınca kadının edebiyattaki yerine tarihsel süreçle de çözümleme getirilebilir. Anadolu, Mezopotamya ve Orta Doğu coğrafyalarında kadının devletçi, eril anlayıştan önce toplumdaki konumu destanlara, söylencelere, şiirlere yansır. Bu eserlerde kadın güçlüdür. Kadın, toplumun öncüsü ve direnişçisidir. Yönetim kadrolarında yer alır. Bu durum hemen hemen tek tanrılı dinlerin kabulüne kadar böyle devam eder. Toplumların devletçi anlayışı benimseyip anaerkil toplumdan ataerkil topluma geçişi ile birlikte kadının rolü, değeri ve yeri değişir. Özellikle tek tanrılı inanışları izleyen süreçte kadın, yazılı ve sözlü edebiyatta karşımıza farklı çıkmaktadır. Kadının topluma öncülük etme misyonu elinden alınmıştır ve o, artık yönetilendir. Evlenmez, evlendirilir; sevmez, sevilir; mücadele etmez, biat eder.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadının özgürlüğü gibi kavramları özümsemeyen toplumların edebiyatında kadın, genelde edilgendir. Yani erkeğin varlığını tamamlayan karakterdir. Bu tarz toplumların gerçekliğinde de kadın, ancak erkeğin yanında ve erkeğin istediği kadar vardır. En başta da söylediğimiz gibi hiçbir edebi ürün, içinde geliştiği toplumdan bağımsız olamaz. Bir yazar, kadını eserlerinde işlerken ya “olması gereken kadını” ya “olan kadını” ya da “olmasını istediği kadını” yaratır. Edebiyatta “kadın” mefhumu bir gerçeklik, genel kabulleniş kısılacından çoğunlukla nasibini alıyor. Toplumda kadının yeri, kadına bakış neyse edebiyata da bu şekilde yansıyor kadın. Bundan hareketle “Aslında edebiyatta kadının yeri sınıfsaldır.” demek çok da yanlış olmaz.

Anadolu ve Mezopotamya’da gelişen edebiyatta kadın, farklı politik görüşlere ve dönemin özgünlüğüne göre değişir. İslamiyet Öncesi Dönem’de kadın, savaşçı bir kimlik taşır. Kadının bu savaşçı kimliği bile “erkeğe dem vurularak” yaratılır. Tanzimat Dönemi’nde kadın, toplumsal olarak daha görünür hale gelmiş ve kadının eğitilmesi konusu açığa çıkmıştır. Bu eğitimin “daha iyi ev kadını”, “daha iyi anne” olma amacı taşıması, bakış açılarını daraltmış ve eserlerdeki kadın tiplemesi de bu dar bakış içinde kalmıştır. Yine bu dönemde şairlerin iktidara yaptığı sert eleştirileri “kötü kadın” benzetmesiyle yazıya döktükleri görülür. “Sis” şiirinde, istibdat anlayışının yarattığı felaketi “fahişe kadın” benzetmesiyle anlatan Tevfik Fikret, erili eleştirmek için “toplumun olumsuz kadın anlayışı”nı kullanmıştır.

Anadolu ve Mezopotamya’da gelişen edebiyatta sosyalist yazarların açığa çıkmasından önceki dönemde zaman zaman kadını mücadele alanlarında görsek de bu bulunuş hali “eril” kodlarla karşımıza çıkar. Kadın o sıralarda erkekle eşit olan değil, erkek gibi olmaya çalışandır eserlerde. Edebiyat araştırmalarında kadın kahramanlardan ve kadın tipinden bahsedilirken sık sık “Alp erkek tipine benzeyen kadın, erkek gibi ata binen kadın, erkeğin yoldaşı kadın vb.” tabirlerin kullanılması da bu yüzdendir.

1950 sonrasında Anadolu ve Mezopotamya sahası edebiyatında, bazı yazarların sosyalizmden etkilenmesiyle kadın; ailesi, bedeni ve hakları için ağaya, devletin aygıtlarına karşı dimdik ayaktadır. Bunun en iyi örneklerini Cumhuriyet -1950 Sonrası Dönem’de görebiliriz. Bu dönemde Yaşar Kemal’in kadın kahramanları göze çarpar. Onun eserlerinde kadın, toplumun genel geçer yargılarına göre şekillenen değil tarihin en derinliklerinde kendini yaratan kadındır. Yılanı Öldürseler romanında kadın, Şahmaran niteliklerini taşır.

Yaşar Kemal’in kadınları Kybele’dir, İstar’dır. Güçlü, şefkatli, doğa gibi yenileyici ve yenilenen, bilge kadındır. Yılanların Öcü romanında Fakir Baykurt’un Iraz Anası, muhtarın yaptığı

haksızlıklara boyun eğmez; boyun eğen oğlunu cesaretlendirir. Karşı çıkışı başlatan, İraz Ana'dır. Fakir Baykurt'un romanlarındaki kadın, gerçektir; özgürleşen kadındır. Buna zıt olarak Cumhuriyet Dönem'i yazarlarından bir kısmı kadını sadece kişilik çözümlenmeleri bağlamında işlemiştir. Kadın, Batılılaşmanın getirdiği yozlaşmanın sembolüdür. Kadın yozlaştığı için "kötü yola" düşer. Erke başkaldıran kadın, başı ezilmesi gereken yılandır.

Edebiyat dünyasında kadına gereken önemi, anlamı ve değeri verenler çoğunlukla toplumcu gerçekçiler olmuştur. Toplumcu gerçekçi şiiirlerde toplumdaki kadın algısı ağır eleştiriler alır. Bu akımın öncüsü edebiyatçılar, kadını hiçleştiren patriarkal durumu kabul etmez. Kürtçe eserlerde kadını belirgin halde görmek 1940'lı yıllardan sonrasına denk gelir. Ve kadın karakteri sabit kalmaz. Kürtçe eserlerde kadın zulüm gören, ezilen, saklanan kadın olmasının yanında zulmeden ve ezendir de. Kürt edebiyatında kadın iki döneme ayrılarak değerlendirilmelidir. Birinci dönemde kadın; sevilen, kavuşulamayan veya sevdiğine kavuşamayan, töreye boyun eğen kadındır. Sonrasında ise üzerine atılı yılgın, yorgun, baskılı kimlikleriyle mücadele edip özgürleşmeye çalışan kadındır. İkinci kadın tanımlaması elbette Kürt özgürlük mücadelesinden bağımsız değildir.

Kürt halkının kurtuluş ve özgürlük mücadelesinde kadın, erkekle yan yanadır ve alandadır. Kadının bu yönlü işlendiği eserlerin örneklerini Mustafa Salih Kerim vermiştir. Fırat Cewerî de eserlerinde kadını politik bir varlık olarak ele almıştır. Kürt yazar Ahmedê Xanî, kadını evlendikten sonra mutsuz olan karakter olarak tanımlar. Ahmedê Xanî'nin Mem û Zîn'inde müthiş bir aşk anlatılır. Bu eserde kadının aşkı, bir yaşam mücadelesidir. Kısacası "kadın" toplumda neredeyse edebiyatta da oradadır. Gerçeklikte kadın bazen amazon, bazen kılıçtan geçirilen; bazen aşık, bazen hastalıklı aşka maruz kalan; bazen yaşatan, bazen yaşamasına imkân verilmeyendir. Romandaki, destandaki, masaldaki, şiiirdeki kadın da aynı devinimlerin konusu olur. Kadının kadın olmaktan önce kendisine rezerve edilen annelik, kız kardeşlik, evlatlık, karılık konumları satırların arasında gösterir kendini. Ama bu satırlar, kadının özgürlük ve yaşam mücadelesinden nasibini alan bir değişimle taçlanmıştır. Son söz olarak; erkin kadın anlayışı, kalemin ucunda da kendini bulmuştur ve kadının yaşamda var olduğunu gösterme mücadelesi edebiyatın kadın algısını alt üst etmiştir.